

istraživanje
nezavisnog kulturnog sektora:
mreža klubtura/clubture

independent culture clubtura

nezav

istraživački
izvještaj

independ

is
ca k

ISTRAŽIVANJE
NEZAVISNOG KULTURNOG SEKTORA:
mreža Klultura / Clulture

Istraživački izvještaj

KRUNO KARDOV, IVANA PAVIĆ, EMINA VIŠNIĆ

1.0 Uvod

Novi ekonomski i politički uvjeti koji su se ubrzano razvijali u posljednjih dvadeset godina i koji su duboko mijenjali odnose moći među društvenim akterima i sustavima, posredno ili neposredno utjecali su na promjene u svim sferama društva, pa i u kulturnom sektoru. Iako manifestni procesi privatizacije, komercijalizacije te jačanje i razvoj neovisnosti civilnog sektora nisu raskinuli tradicionalnu vezu između države i kulture, ipak su je duboko uzdrmali i oslabili (KATUNARIĆ, 2004.). Neki autori ove pomake nazivaju transformacijom države socijalne sigurnosti (welfare state) u državu otvorenih mogućnosti (enabling state) (ILCZUK, 2001.), pri čemu ocrtavaju i temeljne premise novih pristupa koje karakteriziraju: decentralizaciju odlučivanja, bujanje posredničkih tijela srednjeg dometa u odlučivanju, veću ulogu stručnjaka, uključivanje javnosti, diversifikaciju kulturne ponude koja nastoji zadovoljiti sve socijalne grupe i dr. (ILCZUK, 2001.; KATUNARIĆ, 2004.). Sve češće se naglašava potreba za razvojem kreativnosti i kulturnih inovacija, te se nastoje razviti novi mehanizmi koji bi spriječili kulturno zatvaranje i omogućili kulturnu razmjenu preko transnacionalnih mreža. Zagovaraju se partnerstva javnog, poslovnog i civilnog sektora (CLICHE AT AL., 2002.), a proliferacija studija o kulturnom menadžmentu i mnogobrojnost akcijskih planova, evaluacijskih studija i različitih izvještaja o novim “okvirima djelovanja” samo zrcale konstantnu potrebu za skeniranjem terena i prilagođavanjem novim okolnostima.

U ponešto dubljem zahvatu, a kao rezultat širih političkih, ekonomskih i tehnoloških promjena, otkriva se **nova društvena konfiguracija** u kojoj sama kulturna produkcija postaje djelatna sila u razvoju lokalne ekonomije, koja se sve više oslanja na procese simboličke manipulacije. Ekonomski i politički sektori sve više koriste kulturnu produkciju za vlastite ciljeve, ali i organski ugrađuju dinamiku kulturne kreativnosti u vlastiti sustav. Na taj način kultura postaje značajan resurs unutar ekonomske i političke sfere, što proizvodi kvalitativno novi društveni poredak “društva kulture” (MORATO, 2003.). Unutar ovog poretka autonomija i autoritet kulturnog sektora i umjetnika u velikoj je mjeri smanjena, dok je posredni utjecaj na ostale sustave povećan. S druge pak strane, u takvom je sklopu dinamika kulturnog stvaranja izrazito ovisna o povezanosti kulturnih aktera s procesima u drugim sferama, a naročito u ekonomiji. Ovi su procesi doveli u pitanje ne samo granice područja kulturnog sektora, nego i druge tradicionalne koncepte na kojima su počivali prijašnji pristupi u kulturnim politikama: individualno autorstvo, originalnost, vlasništvo, javni interes, tradicionalni (institucionalni) sustav obrazovanja te sam koncept umjetnika, koji sve češće preuzima i uloge menadžera, obrtnika, marketinškog stručnjaka i poduzetnika.

Pored brisanja vanjskih granica, sve šira **primjena novih tehnologija** pridonijela je i rušenju granica unutar kulturnog sektora, to jest prijašnjih čvrstih podjela na tradicionalna polja djelovanja, spajajući kulturna polja kroz suradničke projekte, ali i omogućujući razvoj posve novim područjima, poput umjetnosti novih medija. Kao nusprodukt razvoja novih tehnologija, kao i stvaranja kratkoročnih partnerstava, sve su brojnije ad hoc kulturne aktivnosti, koje obogaćuju kulturni život zajednica, ali i povratno utječu na diversifikaciju i fluidnost cjelokupnog “tržišta” kulture i šireg okružja koje se neprestano mijenja, uvijek nudeći nove proizvode (GREFFE, 2004.). Kao posljedica toga pretpostavlja se da današnji djelatnik u kulturi u najkraćim crtama obuhvaća karakteristike koje naizgled imaju više zajedničkog sa slikom burzovnog mešetara, nego sa stereotipom boema, smušenjaka i samotnjaka. Današnji **akter u kulturnom sektoru** ima 25-30 godina starosti, posjeduje više različitih vještina, posjeduje fleksibilnost, u pravilu je sama/c, ima neovisnost i mobilnost. Iako se uključuje u različite projekte, drugačije upravlja vremenom, gaji drugačiji odnos prema plaćenom i neplaćenom radu, obrazovne mogućnosti ne vezuje za tradicionalne stupnjeve obrazovanja te daje naglasak na projektnu orijentaciju (CLICHE AT EL., 2002.).

Promjene u ekonomskom sustavu, novi društveno-politički okviri i tehnološke promjene rezultirali su ne samo otvaranjem novih kulturnih područja i novom slikom kulturnog radnika, već i novim institucionalnim formama. Premda vlada uvriježeno mišljenje da su informacijske tehnologije učinile ljude neovisnima o prostornoj lokaciji, stvarnost nam govori da su ovi novi akteri koncentrirani u većim gradovima, gdje se lakše nalaze suradnici sa specifičnim vještinama, gdje je veća koncentracija projekata koji se izmjenjuju u kratkim periodima i gdje se lakše pronalaze nadomjesni poslovi u komercijalnom sektoru (GREFFE, 2004.). Ova je koncentracija u prostoru ipak samo opipljiva slika koja dodatno ističe današnju nužnost povezivanja različitih specijaliziranih vještina i znanja. Sukladno tome, **trend umrežavanja** i stvaranja kolektiva i platformi donosi nove, fleksibilnije institucionalne forme koje se nameću kao adekvatan odgovor na zahtjeve tekućeg okruženja.

Ovakvi se trendovi mogu prepoznati i u Hrvatskoj, zbog čega je Savez udruga Klubtura 2005. godine odlučio provesti istraživanje kojim bi se skenirala situacija u nezavisnom kulturnom sektoru u Hrvatskoj i kojim bi se počeli pratiti trendovi promjena, te ustanovili današnji kapaciteti organizacija za prilagođavanje novim uvjetima rada u kulturi.

2.0 Ciljevi istraživanja

Ideja o istraživanju i skeniranju situacije u području nezavisnog kulturnog sektora u Hrvatskoj proizlazi iz već **unaprijed definiranih potreba za istraživanjima u kulturi**, koje su iskazane na nekoliko različitih razina. Na nadnacionalnoj razini ističu se potrebe za produbljenjem istraživačkih napora u nekoliko smjerova: utjecaj poslovnog sektora, utjecaj novih tehnologija, istraživanja harmoniziranih okvira rada fondacija, istraživanja o ulozi obrazovnog sustava, te općenito rad na empirijskim studijama o uvjetima rada nezavisnih autora, kao i trajno i nezavisno praćenje situacije različitih grupa umjetnika u promjenjivim uvjetima tržišta i javnih potpora (CLICHE ET AL., 2002.). Na nacionalnoj, kao i na lokalnim razinama, također se neprestano iskazuje potreba za čvrstim podacima kroz izradu strateških dokumenata i kratkoročnih planova djelovanja. U Hrvatskoj je ova potreba tolika da su čak i sami akteri u kulturi napravili otklon od partikularnih zahtjeva spram tijela javne uprave, te artikulirali zahtjeve od općeg javnog interesa spram kreatora javnih politika. Izravne

4

produkte ovih inicijativa čine primjerice studija Prilozi kulturnoj strategiji Rijeke, izrađena od strane riječke organizacije Drugo more i deklaracija Nezavisna kultura i mladi u razvoju grada Zagreba, donesena nakon niza javnih i stručnih rasprava sredinom 2005. godine. Imajući stoga u vidu da su se potrebe za istraživanjima i praćenjem promjena u nezavisnom kulturnom sektoru, kao najfleksibilnijem dijelu područja djelovanja u kulturi, jasno prepoznale na svim razinama (od kreatora kulturnih politika do samih kulturnih djelatnika), začuđujuća je činjenica odsustva ne samo istraživanja sinergijskog karaktera (primjerice komparativna istraživanja), nego i istraživanja na razini osnovnih statističkih pokazatelja. **Nepostojanje sustavnih podataka o nezavisnom kulturnom sektoru** ima dalekosežne posljedice za cijeli sektor, od kojih je najznačajnija nemogućnost kreiranja dugoročnih strategija, koje bi bile u skladu s trenutnim stanjem na terenu i koje bi uzimale u obzir dominantne trendove promjena. Dijalog između kulturnih aktera i kreatora kulturnih politika unaprijed je onemogućen ili sveden na stanje koje karakterizira međusobno nerazumijevanje i optuživanje, a polarizacija kulturnog sektora na prostor javnih ustanova i nezavisnog kulturnog sektora, učvršćena.

Prema tome, cilj ovog istraživanja bio je ponuditi stabilno tlo, temeljeno na empirijskim podacima, za djelovanje različitih aktera u nezavisnom kulturnom sektoru, o kojem se inače vrlo malo zna. Noliko **područja** istraživanja bila su nam od primarnog interesa: osnovne karakteristike organizacija u nezavisnom kulturnom sektoru, organizacijski resursi, te suradničke prakse.

Istraživanje je u proljeće 2006. godine provedeno on-line anketnim upitnikom na 37 organizacija članica mreže Clubture. Anketni je upitnik kreirao istraživački tim koji su činili **Kruno Kardov** (Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Multimedijalni institut), **Ivana Pavić** (Multimedijalni institut) i **Emina Višnić** (SU Klubtura). Premda je prvotno bilo zamišljeno da se istraživanje provede na uzorku organizacija cijele nezavisne kulturne scene u Hrvatskoj, ubrzo je postalo jasno da tako nešto u Hrvatskoj još neko vrijeme neće biti moguće. Naime, tijekom pripreme i provedbe istraživanja, koje je uključivalo i intervjue s kreatorima lokalnih kulturnih politika, došli smo do zaključka da ne samo da tijela lokalne i državne uprave ne vode evidenciju o organizacijama koje se javljaju na natječaje, ili, općenitije, koje su aktivne u njihovim lokalnim zajednicama, nego da lokalni nadležni uredi često nemaju niti sustavnu evidenciju o organizacijama kojima su davale financijsku potporu ili pak da se financijska potpora često daje bez javnih natječaja. Bez čvrstih evidencijskih popisa nije bilo moguće napraviti reprezentativan uzorak na državnoj razini te se istraživanje provelo **na organizacijama okupljenima oko mreže Clubture**. To znači da i rezultati ovog istraživanja reprezentiraju mrežu Clubture, čak i usprkos pretpostavci da su to organizacije koje čine čvrstu jezgru nezavisne kulturne scene. U pitanju su, naime, organizacije koje imaju dovoljno čvrstu strukturu koja im donekle omogućuje stabilnost i dugoročnost djelovanja, koje su neprofitne i neovisne o komercijalnom i državnom sektoru, koje su formalno registrirane, koje okupljaju više članova (nisu poduhvati pojedinca), te kojima je fokus interesa i aktivnog djelovanja smješten u području kulture i umjetnosti.

5

3.0 Osnovni rezultati istraživanja

3.1 Profil organizacija

PROSTORNA DISTRIBUCIJA I RAZINE DJELOVANJA

Najveća prostorna koncentracija nezavisnih organizacija smještena je u gradu Zagrebu, no, ukoliko se promatra prostorni razmještaj po principu centra i periferije, dolazi se do podatka da organizacije sa sjedištem u **Zagrebu čine tek 29,7%** naspram 70,3% organizacija čija su sjedišta u drugim hrvatskim regijama i gradovima. Ovaj podatak dobiva svoju punu važnost tek kada se uzme u obzir rezultat istraživanja koji nam kazuje da su organizacije općenito orijentirane na niže razine djelovanja. Tako ih čak 96,4% ocjenjuje da na lokalnoj razini djeluju često i izrazito često, dok samo 5,4% na lokalnoj razini djeluje povremeno. Nije zabilježena niti jedna organizacija koja ne djeluje u svom neposrednom okruženju. Nakon lokalne slijedi subnacionalna regionalna razina, na kojoj učestalo djeluje 45,9%, dok na nacionalnoj i međunarodnoj razini djeluje podjednak broj organizacija (njih 37,8%). Ipak, zanimljiv je podatak da njih 29,7% nikada ili rijetko djeluju na nacionalnoj razini, odnosno 37,8% rijetko ili nikada djeluju na međunarodnoj.

Ovakva **primarna orijentiranost na djelovanje u vlastitim gradovima i županijama** ostavlja ohrabrujući dojam na perspektive ravnomyernog kulturnog razvoja različitih hrvatskih regija, ali i upozorava na važnost i nužnost razvijanja mehanizama javnih potpora od strane tijela lokalne uprave i to prvenstveno ureda zaduženih za kulturu. Ovakvo profilirane organizacije s vremenom će nesumnjivo najviše očekivati upravo od lokalnih izvora financiranja.

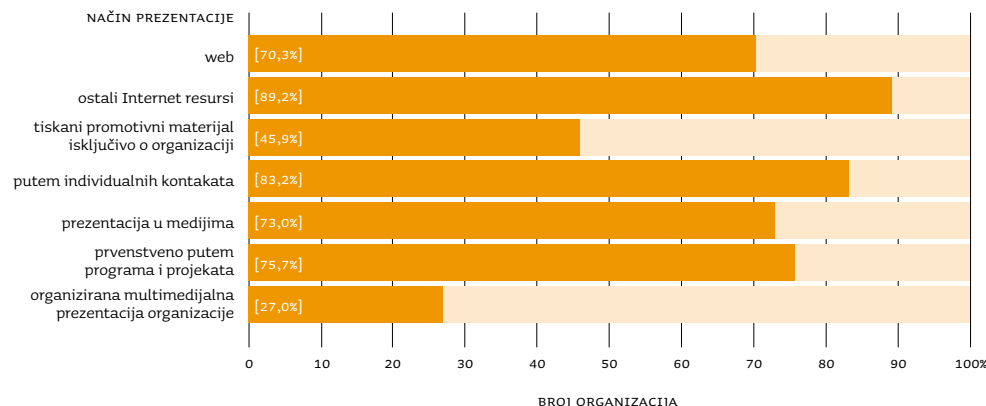
STAROST I ORGANIZACIJSKO ULAGANJE

Organizacije nezavisne kulturne scene okupljene oko Klubture mreže izrazito su **mlade**. Prije 1990. godine počelo ih je djelovati tek 8,1%, njih 28,7% je s djelovanjem započelo tijekom 90-ih, a najveći broj organizacija ima manje od četiri godine djelovanja (čak njih 62,2% počelo je djelovati u periodu između 2000. i 2004. godine). Bez dodatnih istraživanja teško je davati konačne zaključke vezane uz ovakvu "starosnu" strukturu, koja može biti i specifičnost scene okupljene oko Klubture (npr. u smislu da takav vid mrežne suradnje zanima prvenstveno mlađe organizacije ili pak u smislu da je sama mrežna suradnja imala pozitivan utjecaj na osnivanje novih inicijativa i stvaranje pozitivnog "poduzetničkog" ozračja u nezavisnoj kulturnoj sferi).

Vezano uz dosadašnje relativno kratko djelovanje organizacija javlja se nekoliko dodatnih pitanja koja su važna za cijeli sektor, a naročito za mrežu Klubture. To su jasna profiliranost i stabilnost organizacije s obzirom na resurse, kao i orijentiranost na budućnost te sposobnost i

spremnost na dugoročno planiranje. Za potrebe ovog izvještaja može se izdvojiti pitanje kojim smo pokušali mjeriti **orijentiranost na dugoročno djelovanje**, kao i organizacijsku kulturu. Tako, na primjer, trenutno važeći strateški plan ima tek 43,2% organizacija, dok se njih 56,8% nije posvetilo strateškom planiranju. Od onih pak organizacija koje imaju izrađen strateški plan, njih 43,8% izradilo ga je u sklopu svog redovitog poslovanja, kod jednakog je broja strateški plan nastao kao rezultat treninga ili konzultacija s vanjskim stručnjacima, dok je tek kod njih 12,5% nastao kao uvjet donatora. Niska razina organizacijske kulture vidi se kod ulaganja u ljudske resurse, pa tako 78,4% organizacija ne predviđa u godišnjem budžetu organizacije posebna financijska sredstva za edukaciju ključnih ljudi iz menadžmenta (za potrebe ovog istraživanja definiranog kao: svi voditelji projekata i programa).

Prezentacija organizacije

PREZENTACIJA (SAME) ORGANIZACIJE PREMA VANJSKIM AKTERIMA

Jedno od pitanja, također iz područja organizacijske kulture i jačanja vlastite organizacije, ticalo se načina prezentacije vanjskome svijetu. U svrhu predstavljanja same organizacije, najviše organizacija koristi se internetskim resursima (89,2%) i individualnim kontaktima (83,2%), a potom slijede prezentacije putem promotivnih materijala, programa i projekata (75,7%), medija (73%) i web stranica organizacije (70,3%). Kako se može primijetiti, ove su vrste predstavljanja u pravilu slučajne, ograničene (npr. kroz individualne kontakte), pasivne ili usputne (npr. kroz projekte i programe). Predstavljanje primarno vlastite organizacije (sa svim svojim aktivnostima, ljudima, resursima, ciljevi-

ma, itd.), koristi najmanji broj organizacija i to preko tiskanih promotivnih materijala njih 45,9%, a putem organiziranih multimedijalnih prezentacija njih 27%.

3.2 Resursi

Jedan od temeljnih preduvjeta za stabilnost organizacije i mogućnost dugoročnog planiranja jesu osigurani temeljni resursi, poput financijskih, tehničkih, prostornih i ljudskih resursa. Budući da su organizacije nezavisne kulturne scene prvenstveno projektno i programski orijentirane, iznimnu važnost imaju **institucionalne potpore** koje organizacijama omogućuju kontinuitet u djelovanju i minimalnu neovisnost u odnosu na moguće nagle promjene u prioritetima fondacija i tržišnim diskontinuitetima. U organizacijama obuhvaćenima istraživanjem, njih 59,5% nije dobilo financijsku institucionalnu potporu u posljednje dvije godine (2004. i 2005. godini), dok ih je tek 40,5% imalo takvu potporu.

Ako obratimo pažnju na **prostorne resurse** koji su poput prethodnog u velikoj mjeri izvan izravnog utjecaja same organizacije, tj. ne mogu ga same stvoriti kao što je to slučaj s ljudskim resursima, može se zaključiti da se organizacije nezavisne kulturne scene mreže Clubture nalaze u relativno nepovoljnom položaju. Ipak, za poboljšanje na tom planu nije potrebno uložiti iznimno veliku energiju. Naime, većina organizacija ima stalni prostor koji koristi (75,7%), od čega je samo jedna organizacija vlasnik vlastitog prostora. Ostale organizacije svoj stalni prostor unajmljuju (27%) ili ga koriste bez novčane naknade (40,5%), dok se njih 5,4% nalazi u nerazriješenom položaju. Vlasnici prostora koje organizacije koriste najčešće su gradovi (u 32,4% slučajeva) ili pravne osobe (u 13,5% slučajeva), dok je kod 10,8% organizacija vlasnik prostora fizička osoba, odnosno vlasnička struktura nije razriješena (10,8%). Izrazito nepovoljan status organizacija u odnosu na prostorne resurse proizlazi i iz činjenice da kod čak 48,6% organizacija ugovor o najmu nije sklopljen, što ima vrlo jasne implikacije na dugoročno organizacijsko planiranje. Tek je kod 24,3% organizacija ugovor sklopljen na duže od tri godine, a kod 13,5% od jedne do tri godine.

8

9

Razlozi suradnje

	ARITMETIČKA SREDINA	STANDARDNA DEVIJACIJA
razmjena relevantnih informacija i kontakata	4,43	0,502
osmišljavanje i organizacija događanja	4,43	0,728
povećanje javne vidljivosti i prisutnosti u medijima	4,19	0,776
širenje područja djelovanja	4,16	0,928
stjecanje novih znanja i vještina od drugih organizacija	4,16	0,688
prenošenje stečenih znanja i vještina drugim organizacijama	4,11	0,809
promocija aktivnosti	4,03	0,866
pristup pojedincima (umjetnicima, stručnjacima...)	3,89	0,774
osiguravanje logističke podrške	3,81	0,739
pristup lokalnoj zajednici	3,78	1,031
osiguravanje legitimnosti kod donatora te u stručnim i profesionalnim krugovima	3,76	0,983
savjetovanje u kreiranju programa	3,76	0,895
zajedničko prikupljanje financijskih sredstava	3,65	0,949
dijeljenje financijskih sredstava, osoblja, opreme	3,62	0,861
dijeljenje prezentacijskog prostora	3,57	0,899
uvjet donatora	2,81	1,151
pridobivanje političke podrške	2,76	1,300
dijeljenje uredskog prostora	2,70	1,151

3.3 Suradnja

S obzirom na to da je uzorak obuhvatio organizacije okupljene oko suradničke mreže Clubture, **sve su one imale iskustva u suradničkim projektima**. Suradnja je najčešće ostvarivana unutar vlastitog sektora: 59,46% organizacija izrazito često surađuje s ostalim nevladinim organizacijama u kulturi. Uz pojedince – umjetnike i stručnjake, česti su partneri u suradničkim projektima nevladine organizacije, čija primarna djelatnost nije vezana uz kulturu i s njima surađuje barem povremeno preko 80% organizacija. Većina organizacija ima iskustva u izravnoj suradnji s tijelima regionalne (62,17%) i gradske (86,49%) uprave. Suradnje se daleko rjeđe odvijaju među organizacijama i tijelima državne uprave, pa gotovo 40% organizacija nikada nije ostvarilo nikakvu suradnju s Ministarstvom kulture i ostalim tijelima državne uprave.

O lokalnom karakteru organizacija svjedoči i prostorna distribuiranost subjekata suradnje: prednjače suradnje među organizacijama i ustanovama iz istog grada, dok su najrjeđe one s partnerima iz preokooceanskih zemalja.

SURADNJA S LOKALNOM I REGIONALNOM UPRAVOM

Organizacije su s lokalnom i regionalnom upravom surađivale na pitanjima razvoja ukupne kulturne politike grada ili županije (40,5%), razvoja nezavisne kulture (37,8%), razvoja suradnje civilnog i javnog sektora (35,1%), te na konkretnim gradskim ili županijskim kulturnim manifestacijama (37,8%). Značajno je rjeđe bila realizirana suradnja u partnerskom osmišljavanju i provođenju projekata (18,9%), te u kreiranju Regionalnih operativnih planova (16,2%).

Većina organizacija ima iskustva u izravnoj suradnji s tijelima lokalne/regionalne uprave (62,2%), no predstavnici tih organizacija u 43,5% slučajeva smatraju da je do suradnje došlo tek uslijed zagovaračkih napora i prethodnog javnog pritiska od strane samih organizacija, iako ih 47,8% tvrdi da su na suradnju bili pozivani izravno od strane lokalnih vlasti. Unatoč tome što uspješnost realizacije partnerstva prvenstveno ovisi o angažmanu samih organizacija, one suradnju s lokalnom upravom uglavnom ocjenjuju pozitivno, te ih velika većina (79,9%) smatra da je suradnja urodila "konkretnim i za njih povoljnim rezultatima". Ipak, akteri nezavisne kulture nalaze otežavajuće okolnosti u samim preduvjetima za ostvarivanje suradnje, budući da predstavnike lokalnih i regionalnih vlasti koji su zaduženi za kulturu smatraju nedovoljno upoznatima s radom nezavisnog kulturnog sektora i zatvorenima za suradnju (45,9%), a njihov rad izuzetno politički uvjetovanim (48,6%).

S obzirom na činjenicu da je profil organizacija takav da su prvenstveno orijentirane na djelovanje na lokalnoj razini, ohrabrujući je podatak da su organizacije nezavisne kulture u većini slučajeva prepoznate kao partneri lokalnim upravnim tijelima u kulturi. Međutim, **veći angažman lokalne uprave** te bolje poznavanje i razumijevanje kulturne produkcije i uvjeta rada nezavisne kulturne scene s jedne strane, te **jačanje kapaciteta samih organizacija** s druge, čine se kao ključni elementi na kojima je potrebno raditi u sljedećem razdoblju kako bi suradnja među sektorima u kulturnom polju postala uspješnija, održivija i dugoročnija.

SURADNJA S JAVNIM USTANOVAMA

Iako često smatraju da bi, kad bi kulturne ustanove bile otvorenije za suradnju, njihova organizacija mogla razviti mnogobrojnije i raznovrsnije programe (62,1%), predstavnici nezavisne kulturne scene javne kulturne ustanove najčešće ne smatraju previše tradicionalno orijentiranim (67,6%), a neki od njih (29,7%) suradnju s njima vide kao ključnu za razvoj nezavisne kulturne scene. Kakvi su **moćni stvarni efekti** ovog tipa suradnje u smislu ekonomičnijeg upravljanja prvenstveno prostornim resursima, razmjene znanja i iskustava, razvoja novih publika i izravnijeg pristupa lokalnoj zajednici, te razvoja novih oblika rada i upravljanja, tek treba istražiti. Takvo se istraživanje čini osobito značajnim u smislu izgradnje lokalnih strategija kulturnog razvitka, ali i proaktivnog djelovanja u transformacijskim procesima ukupnog kulturnog sustava u Hrvatskoj.

SURADNJA UNUTAR SEKTORA NEZAVISNE KULTURE

Suradnja s drugim organizacijama unutar nezavisnog kulturnog sektora najčešće je vezana uz **zajedničke programe i projekte**, te uz zajedničko korištenje prostora, dok je najmanje zastupljena suradnja vezana uz financijske resurse.

Organizacije se o potencijalnim partnerima najčešće informiraju putem individualnih kontakata (83,8%) i putem Interneta (78,4%), dok su u drugom planu preporuke donatora (8,1%) i organizirane multimedijalne prezentacije (8,1%). Pri tome kao **motivaciju** za ostvarivanje suradnje najčešće navode razmjenu relevantnih informacija i kontakata (100%), osmišljavanje i organizaciju događanja (91,89%), dok je "pritisk" (uvjet donatora) (32,4%) ili "nužda" (dijeljenje uredskog prostora) (24,3%) ono što najmanje motivira na suradnju.

Organizacije se u **različitim fazama projektnog ciklusa** uključuju u suradnje. Jedna trećina (35,1%) organizacija odgovorilo je da često ili izrazito često osmišljava projekte i planira aktivnosti u suradnji s partnerskim organizacijama. U kasnijim fazama projekta povremeno se uključivalo 32,4% organizacija. Izrazito se rijetko (5,4%) događalo da su organizacije sudjelovale u projektu isključivo kao puki izvršitelj aktivnosti projekata druge organizacije. Također, organizacije su relativno rijetko zajedno prikupljale sredstva za njihovu provedbu (10,8% često, 8,1% izrazito često). Organizacije su povremeno (51,4%) sudjelovale u projektima, pružajući određeni servis ili uslugu drugim organizacijama, dok su takve tipove suradnje znatno rjeđe koristile (13,5% često, 2,7% izrazito često). Kako bi se ovi pokazatelji mogli interpretirati na relevantan način, valjalo bi podrobnije istražiti čimbenike koji proizlaze iz okvira u kojem nezavisna kultura djeluje, kao što su uvjeti donatora, mogućnosti postizanja boljih financijskih rezultata, ili pak one koji su vezani uz povjerenje i postojeće odnose među kulturnim akterima. Također, valjalo bi ispitati u kojoj se mjeri suradnja ostvaruje među nejednako razvijenim organizacijama te koliko je suradnja obilježena potrebom za kreativnim dijeljenjem znanja i uključivanjem u projekte.

O kvaliteti suradnje, kao i o potrebi i **tendenciji dugoročnog održavanja uspostavljenih partnerstava**, govori podatak da su se suradnje među organizacijama ponavljale često (43,3%) i izrazito često (16,2%). Ovakvi su rezultati i očekivani, budući da uspostavljanje suradnje u smislu punopravnog partnerstva zahtijeva za ovaj sektor značajna ulaganja resursa (prvenstveno ljudskih), kao i investiranje u zahtjevan proces izgradnje međusobnog povjerenja.

Veliki broj suradničkih projekata i podatak o njihovom ponavljanju ipak ne svjedoče o značajnijoj formalizaciji suradničkih praksi. Podaci pokazuju da su **unutarsektorske suradnje često neformalne prirode**: gotovo jedna trećina ispitanika potvrdila je da su one nikada ili rijetko definirane u pisanom obliku. O nedostatku prakse koja bi vodila institucionalizaciji i podizanju kvalitete u suradnji unutar sektora govori i podatak da je izuzetno rijetko provedena zajednička **evalu-**

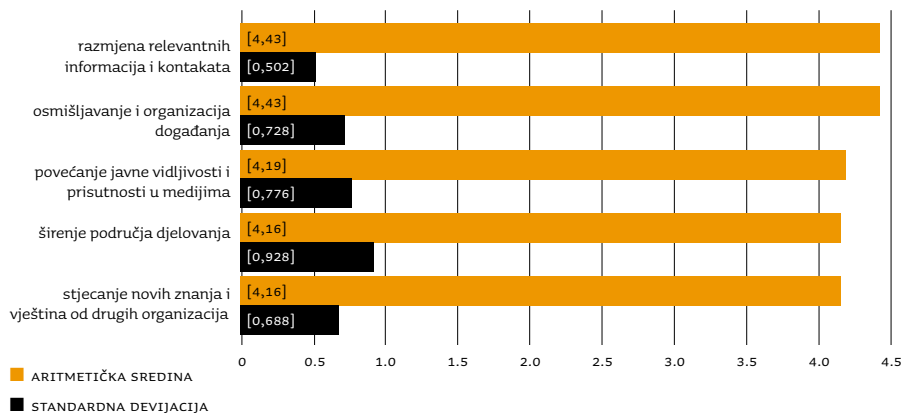

acija uspješnosti zajedničkih projekata/programa, a nikada (40,5%) ili gotovo nikada (16,2%) evaluacija samog procesa suradnje. Ovi podaci mogu imati dvojako značenje. S jedne strane, oni mogu biti rezultat nedovoljne razvijenosti organizacijske kulture, neosvještenosti ili nepri-davanja važnosti strukturiranoj evaluaciji, na temelju koje bi se unaprijeđivao organizacijski rad (a onda i suradnički projekti). S druge strane, temeljni je uzrok moguće pronaći u činjenici da nezavisne kulturne organizacije djeluju u izrazito nestabilnim uvjetima, tj. u “turbulentnim okolnostima” (Dragičević Šešić, Dragojević, 2005.), zbog kojih su one u gotovo permanentnoj situaciji “preživljavanja”. Takva situacija, naime, prisiljava kulturne aktere da visoko na ljestvici prioriteta postavljaju prikupljanje sredstava i implementaciju projekata, a da se faza pomnog istraživanja potreba, kao i faza evaluacije doživljavaju kao svojevrsni (ne prijeko potrebni) luksuz.

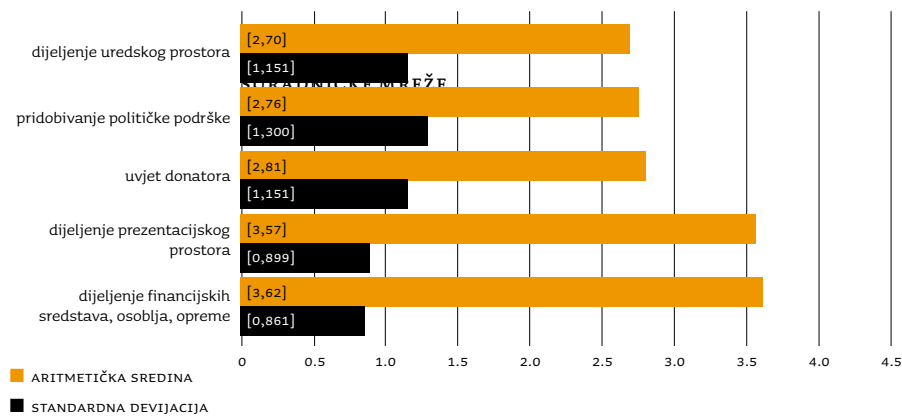
78,4% ispitanih organizacija članice su barem jedne formalne suradničke mreže/saveza, od kojih je 100% uključeno u suradničku mrežu Clubture. 29,7% organizacija uz Clubture pripada barem još jednoj mreži, a njih 18,9% sudjeluje u radu tri ili više mreža. Druga najčešće spominjana je **Mreža mladih Hrvatske**, unutar koje djeluje 13,5% ispitanih organizacija. Činjenica da obje spomenute mreže djeluju na nacionalnoj razini pridonosi visokoj zastupljenosti nacionalnih mreža. Zanimljiv je, međutim, podatak da mali udio organizacija sudjeluje u radu regionalnih (5,4%), europskih (5,4%) i globalnih (8,1%) mreža.

U 43,5% slučajeva organizacije su sudjelovale u osnivanju saveza, a u gotovo istom postotku (41,3%) uključene u upravljanje savezom. Osim što sudjeluju u upravljačkim strukturama, organizacije su **izrazito aktivne** u mrežama i savezima, pa tako u 73,3% slučajeva sudjeluju u aktivnostima koje mreža organizira češće od 2 do 3 puta godišnje.

Razlozi suradnje - prvih 5

Razlozi suradnje - zadnjih 5

4.0 Zaključci i preporuke za daljni rad i djelovanje

Ovo istraživanje može predstavljati početak u daljnjim, prijeko potrebnim nastojanjima da se prikupe i na primjeren način obrade temeljni podaci o stanju, rezultatima i uvjetima kulturne produkcije u Hrvatskoj. Kako je već dobro poznato, hrvatski kulturni sustav, tj. institucionalni okvir koji ga temeljno određuje, treba doživjeti strukturnu transformaciju kako bi mogao pratiti nove dinamike, pa i na relevantan način prepoznati postignuća i potencijale nezavisne kulture. Kako bi ukupna kulturna produkcija u Hrvatskoj mogla napredovati, potrebno je unaprijediti sustav na način da se kreiraju **dugoročne, održive i operativne strategije** njegova **razvoja**, kako na nacionalnoj, tako i na lokalnim razinama. Nužni preduvjet za to svakako su empirijska i dubinska **istraživanja**, koja će jasno opisati trenutno stanje, ukazati na ključne probleme i potrebe, na mjesta potencijala kulturnog razvitka i sl. Tek na temelju njih mogu se kreirati razvojne strategije, zacrtavati ciljevi, određivati prioritete, ali i uspostaviti evaluacijski kriteriji i pokazatelji uspješnosti.

14

Tragom rezultata ovog istraživanja mogu se istaknuti sljedeće preporuke za daljnje istraživačke i razvojne djelatnosti:

1. Nastaviti praćenje promjena u nezavisnom kulturnom sektoru kroz empirijska istraživanja, kako pojedinih karakterističnih skupina, tako i cjelokupne scene;
2. Nastojati provesti istraživanje na reprezentativnom uzorku ili što većem broju organizacija nezavisnog kulturnog sektora;
3. U istraživanjima nastojati obuhvatiti i neformalne grupe umjetnika, kao i pojedinačne aktere;
4. Hitno početi stvarati baze podataka na lokalnoj i nacionalnoj razini koje bi bile javno dostupne;
5. Razvijati organizacijsku kulturu i kapacitete organizacija okupljenih oko mreže Clubture;
6. Poboljšati dostupnost prostornih resursa kroz razvijanje boljih mehanizama i institucionalnih modela korištenja prostora u vlasništvu lokalne uprave;
7. Poticati partnerske projekte i, posebice, dugoročno orijentirane suradničke projekte i programe;
8. Omogućiti i poticati dugoročno strateško planiranje, kako na razini kulturnog sustava općenito, tako i u samim organizacijama;
9. Ostvariti uvjete i osigurati financijske i druge instrumente koji će omogućiti dugoročno (barem trogodišnje) planiranje programskog i organizacijskog razvoja;
10. Poticati relativno slabo razvijenu međunarodnu suradnju, a osobito u regionalnom okružju.

15

Literatura

- Registar udruga Republike Hrvatske. Središnji državni ured za upravu, 2005.
<http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/>
- “Policy forum” newsletter, Zarez br. 5/101, 27. ožujka 2003. str. 23-26.
(tema: Fizički prostori neovisnih kulturnih inicijativa)
- “Policy forum” newsletter, Zarez br.6/139, 7. listopada 2004. str. 23-26.
(tema: Kulturne mreže i politička participacija)
- Program javnih potreba u kulturi grada Zagreba za 2004. godinu,
Grad Zagreb, Gradski ured za kulturu, 23. prosinca 2003.
- **Alper, Neil O.; Galligan, Ann** (1999) “Recession to Renaissance:
A Comparison of Rhode Island Artists 1981 and 1997” Journal of Arts
Management, Law & Society. Vol. 29, Issue 3, str. 178-204.
- **Cliche, Daniell; Mitchell, Ritva; Wiesand, Andreas** (2002) Creative Europe.
On Governance and Management of Artistic Creativity in Europe.
(An ERICarts Report presented to the Network of European Foundations for
Innovative Co-operation – NEF).
- **Cvjetičanin, Biserka; Katunarić, Vjeran** (ur.) (2001) Hrvatska u 21. stoljeću.
Kultura. Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske
- **Dragičević Šešić, Milena / Dragojević, Sanjin** (2005): Arts management in
turbulent times. Adaptable Quality Management, Amsterdam: European
Cultural Foundation, Boekmanstudies
- **Filicko, Therese; Lafferty, Sue Anne** (2002) “Defining the Arts and Cultural
Universe: Lessons from the Profiles Project” Journal of Arts Management, Law &
Society. Vol.32, No. 3, str. 185-205.
- **Grefe, Xavier** (2004) “Artistic Job in the Digital Age”. Journal of Arts
Management, Law & Society Vol. 34, Issue 1, str. 79-94.
- **Ilczuk, Dorota** (2001) Cultural Citizenship. Civil Society and Cultural Policy in
Europe. Amsterdam: Boekmanstudies-CIRCLE.
- **Kaple, Deborah A.; Morris, Lori; Rivkin-Fish, Ziggy; DiMaggio, Paul** (1996)
Data on Arts Organizations: A review and needs assessment, with design
implications. Center for Arts and Cultural Policy Studies, Princeton University
- **Katunarić, Vjeran** (2004) “Toward the New Public Culture”. In: **Švob-Đokić,
Nada** (ed.) Cultural Transitions in Southeastern Europe: Collection of papers
from the course on ‘Managing Cultural Transitions, Southeastern Europe’,
Dubrovnik, 9-16 May 2004. Zagreb: Institute for International Relations.
- **McCarthy, Kevin F.; Jinnett, Kimberly** (2001) A New Framework for Building
Participation in the Arts. RAND
- **Mišković, Davor** (ur.) (2004) Prilozi kulturnoj strategiji Rijeke.
Rijeka: Drugo More
- **Morato, Arturo Rodriguez** (2003) “The Culture Society: A New Place for the
Arts in the Twenty-First Century”. Journal of Arts Management, Law & Society.
Vol. 32 Issue 4, str. 245-256.
- **Toepler, Stefan** (2000) “From Communism to Civil Society? The Arts and
the Nonprofit Sector in Central and Eastern Europe” Journal of Arts
Management, Law & Society. Vol. 30 Issue 1, str.7-19.

UREDILA: **Emina Višnić**

PRIJEVOD: **Katarina Pavić**

LEKTURA (hrvatski tekst): **Janja Sesar**

LEKTURA (engleski tekst): **Nives Fabečić**

DIZAJN: **Ruta**

IZDAVAČ: **Savez udruga Klubtura**

Zagreb, Svačićev trg 1

www.clubture.org

clubture@clubture.org

Zagreb, prosinac 2006.

Istraživanje je provedeno u sklopu projekta KULTURA AKTIVA, a uz podršku:
Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva
Europska kulturna fondacija

